

कुखुराको बर्ड पलु रोग

डा. नर बहादुर रजवार

यो रोगलाई “हाइली पेटोजनिक एभिएन इन्फ्लुएन्जा” पनि भन्ने गरिन्छ। विषाणुबाट लाग्ने यो संक्रमक रोग मुलतः कुखुरामा लाग्ने भएता पनि हाँस, टर्की तथा जङ्गली चराचुरुङ्गीमा समेत देखा पर्दछ। कहिले काहीँ यो रोग घोडा र सुँगुरमा पनि देखा परेका उदाहरणहरू छन्। रोगी कुखुराको प्रत्यक्ष सम्पर्कमा आएमा मानिसमा समेत यो रोग सर्न सक्दछ, तर मानिसमा हुने रोगको किसिम भिन्नै हुन्छ। चराचुरुङ्गीमा लाग्ने केही उपजातिका बर्ड फ्लुका विषाणुले मानिसमा गम्भीर स्थिति ल्याउन सक्छ। चराचुरुङ्गीमा यो रोगको पहिचान सर्वप्रथम सन् १८७८ भएको थियो भने मानिसमा सन् १९९७ मा पहिचान गरिएको थियो।

रोग सर्ने तरिका

यो रोग रोगी कुखुरा र चराचुरुङ्गीको प्रत्यक्ष सम्पर्क, विषाणुबाट दुषित दानापानी र अन्य सरसामान तथा ढुवानीको साधनहरूको माध्यमबाट सर्दछ। विषाणुको विभिन्न प्रजातिहरू मध्ये H5N1, H3N2, H7N7 र H9N2 ले मात्र मानिसमा रोग लागेको पाइन्छ। मानिस तथा चराचुरुङ्गीमा H5N1 र H7N7 विषाणु ज्यादै संक्रामक पाइएको छ। रोगको विषाणु कुखुराको ज्याल तथा सूलीमा कम्तिमा १० दिनसम्म जीवित रहन सक्छ। प्रदूषित भाँडा, दाना, सूली, माटो र फोहोर जुत्ताको माध्यमबाट एउटा कुखुरा फार्मबाट अर्कोमा सर्ने गर्दछ। बसाई सरेर आउने चराहरूले पनि यो रोग सार्न सक्दछन्। कुखुराको १ ग्राम सूलीमा

लाखौँ कुखुराहरूलाई संक्रमण गर्न पुग्ने विषाणुहरू हुन्छन्।

मानिसमा यो रोग संक्रमित जिउँदो वा मरेको चराको प्रत्यक्ष सम्पर्कबाट सर्दछ। विषाणुले संक्रमण गरेको १८ देखि ७२ घण्टासम्ममा लक्षण देखिन्छ। अप्रत्यक्ष रूपमा वातावरणीय श्रोत वा संक्रामक वस्तुहरू सूली, मासु र अण्डाहरूबाट पनि सर्न सक्छ।

मानिसबाट मानिसमा सर्दैन वा विरलै सर्दछ। बर्ड फ्लूका विषाणुले निरन्तर रूपमा आफ्नो जैविक संरचना परिवर्तन गरिरहने हुँदा र यही प्रक्रिया मानिसको शरीरभित्र भई मानिसबाट मानिसमा सर्न सक्ने संभावनाका सम्बन्धमा अबै अनुसन्धान हुन बाँकी छ।

रोगका लक्षणहरू

यो रोगको विषाणुले कुखुरामा मन्ददेखि अति गम्भिर लक्षणहरू देखिन्छन्। अकस्मात धेरै कुखुराहरू मर्ने, फूल पार्न बन्द हुने, टाउको सुन्निने, दाना नखाने, तिर्खाउने, सेतो छेर्ने र पक्षघात हुने हुन्छ।

साथै रोगी कुखुराको सिउर र लोती रक्तविहिन फिक्का वा प्याजी रंगका देखिन्छन्। कुखुराको चुचोबाट बाक्लो भोल निस्किएको हुन्छ। यो रोगबाट मरेको कुखुरालाई परीक्षण गर्दा श्वास तथा भोजन नलीमा रक्तश्राव भएको देखिन्छ।

मानिसमा यो रोगले गर्दा कडा ज्वरो आउने, (१०५ डिग्री फरेनहाईटसम्म) रुघाखोकी लाग्ने र घाँटी दुख्ने हुन्छ। साथै, केहीमा फोक्सोमा गम्भीर असर पर्न गई निमोनिया रोग लाग्न सक्छ। निमोनिया लागी सकेपछि रोगीको मृत्यु हुन सक्छ।

यो रोगबाट मुख्य प्रभावित समूहहरू

यो रोगबाट निम्नानुसारका समूहहरू बढी प्रभावित हुन सक्ने हुन्छ।

- कुखुरा पालन कार्यमा काम गर्ने कामदारहरू
- रोग सम्बन्धी प्रयोगशालामा काम गर्ने व्यक्तिहरू
- कुखुरा तथा चराचुरुङ्गीको विक्रेताहरू
- कुखुराको मासुसंग प्रत्यक्ष लसपसमा रहेका मासु विक्रेता तथा वधशालाका अन्य व्यक्तिहरू
- ग्रामीण क्षेत्रमा पालिने कुखुरा/चल्ला संगसंगै बच्चाहरू पनि खेल्ने भएकाले यो रोग बच्चाहरूमा लाग्ने संभावना हुन्छ।

रोगबाट बच्ने उपायहरू

यो रोग नेपालमा हालसम्म नरहेको प्रयोगशालाबाट प्रमाणित भएता पनि रोगबाट बच्न निम्नानुसारको केही उपायहरू अपनाउँदा मानिसमा समेत घातक हुने यो संक्रामक रोगबाट बच्न सकिने संभावना रहन्छ।

- रोगको शंकास्पद अवस्थाका कुखुरा/चराचुरुङ्गीलाई निगरानीमा राख्नु पर्छ र शंका लागेको बेला तुरुन्तै भेटेरिनरी निकायहरूमा खबर गर्नुपर्छ।
- शंकास्पद कुखुरा/चराचुरुङ्गीको ओसारप्रसार गर्न दिनु हुँदैन।
- रोगी वा शंकास्पद कुखुराको मासु तथा अण्डा छुँदा साबुनले राम्ररी हात धुने गर्नु पर्दछ।

- कुखुरापालन फार्महरू र ह्याचरीहरूमा उचित जैविक सुरक्षाका उपायहरू अनिवार्य रूपले अपनाउने ।
- कुखुराको मासु तथा अण्डा राम्ररी पकाएर खाने ।
- व्यक्तिगत सरसफाइमा विशेष ध्यान दिने ।

रोग भिन्निन नदिने सरकारी निकायबाट गरिएका प्रयासहरू

केही वर्ष यता यो रोग हाम्रा छिमेकी भिन्नाहरू चीन, भारत र पाकिस्तानमा फैलिदै गरेको र विगतका वर्षहरूमा यो रोग हङ्कङ र थाइल्याण्डमा देखा परी रोग नियन्त्रण गर्ने क्रममा लाखौं कुखुरा मार्ने काम भएको थियो । यिनै तथ्यहरूलाई मध्यनजर राखी नेपाल सरकारले आफ्ना सम्बन्धित मन्त्रालय, विभाग र अन्य निकायहरू मार्फत निम्नानुसारका प्रयासहरू गरिरहेको छ ।

- महामारीलाई भिन्निन नदिन संकटकालीन कार्य योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिएको छ ।
- विदेशबाट कुखुरा, चराचुरुङ्गी, प्रशोधित वा अप्रशोधित मासु तथा अन्य चराजन्य पदार्थहरूको आयतमा अनिवार्य प्रतिबन्ध लगाइएको छ ।
- पशु सेवा विभागले देशका पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय र चेक पोष्टहरूलाई उच्च सतर्कताको अवस्थामा राखेको छ ।
- रोगको सर्भिलेन्स तथा अनुगमन कार्यलाई प्राथमिकता दिई चरा तथा चराजन्य पदार्थहरूको संभावित चोरी पैठारी र अवैध आयातलाई पूर्ण रोक लगाउन क्वारेन्टीन प्रणालीलाई सुदृढ गरिएको छ ।

- रोग निदानको लागि केन्द्रीय पशुरोग निदान प्रयोगशाला, राष्ट्रिय पंक्षी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला र क्षेत्रीय पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा विश्वसनीय रोग निदानको व्यवस्था मिलाइएको छ ।

रोगको तत्काल जानकारीको लागि देशका सबै जिल्लाहरूबाट सुचारु सूचना सम्प्रेषणको लागि सूचना संजाललाई अभै प्रभावकारी बनाइएको छ ।

(डा. रजवार पशु सेवा तालिम तथा प्रसार निर्देशनालयको कार्यक्रम निर्देशक हुनुहुन्छ)

प्रकाशन क्रम: ४-०६२/०६३

फोल्डर क्रम: २

प्रकाशित प्रति: ६०००

प्रकाशक तथा मुद्रण:

कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र,

हरिहरभवन, ललितपुर

फोन: ५५२५६९७, ५५२२२४८

फ्याक्स: ५५२२२५८

Email: agroinfo@wlink.com.np

www.aicc.gov.np

कुखुराको बर्ड फ्लु रोग

कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र